

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.2(1).2022.09  
UDC 378.091.3:373.3.011.3-051:502/504

## PREPARATION OF FUTURE TEACHERS FOR THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

**Ludmila Teletska**

*Candidate of Biological Sciences (PhD),  
Professor of the department of pedagogy  
and methods of primary education,  
National Pedagogical Dragomanov University,  
Pyrohova str., 9, Kyiv, Ukraine  
<http://orcid.org/0000-0002-4059-0653>  
e-mail: teletskaya@ukr.net*

**Olga Kulish**

*Student of the department of pedagogy  
and methods of primary education  
of the majoring in «Primary Education»,  
National Pedagogical Dragomanov University,  
Pyrohova str., 9, Kyiv, Ukraine  
e-mail: olgavasianovytch724@gmail.com*

**Annotation.** *The article describes the most actual problems of preparation of future teachers for the formation of ecological competence of junior schoolchildren. In particular, the essence of such concepts as competence, environmental competence, pedagogical conditions of formation are revealed. Relevance of the outlined problem is in the context of paradigm changes caused by the existence of persistent contradictions between existing fundamental scientific achievements, formed by ecologically oriented values of future teachers and their lack of orientation on the future professional activity, defining environmental education as a priority, system-forming factor in the harmonization of cultural and educational spaces, etc.*

*The competence is shown as a dynamic combination of knowledge, understanding, skills, values, and other personal qualities that describe the learning results based on educational program, and environmental competence as a personal characteristic, the ability of an individual to make decisions and to act in different life situations to reduce the environmental damage. Ecological competence is based on such subjective values as meanings, beliefs, knowledge, skills, volitional qualities of personality and manifests itself situationally in practical activity. An environmentally competent person strives to respond to life situations responsibly and organizes his or her life based on the priority of environmental values. The main attention is given to the content of pedagogical conditions of preparation of future teachers for formation of ecological competence of junior schoolboys. Also, the attention is given to inclusion in the content paradigm of training students of ecological material with the support of integration of ecological and psychological-pedagogical knowledge; use of optimal traditional and innovative forms and methods in the direction of activation of axiological potential of students for the purpose of actualization of needs of younger schoolboys in nature protection activity; organization of the educational process by means of interrelation of theoretical and practical training on the basis of introduction of new educational technologies.*

**Key words:** *competence, ecological competence, pedagogical conditions, teacher's readiness, primary school pupils.*

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.2(1).2022.09  
УДК 378.091.3:373.3.011.3-051:502/504

## ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

**Телецька Л. І.**

кандидат біологічних наук,  
професор кафедри педагогіки  
та методики початкового навчання,  
Національний педагогічний університет  
імені М. П. Драгоманова,  
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна  
<http://orcid.org/0000-0002-4059-0653>  
e-mail: [teletskaya@ukr.net](mailto:teletskaya@ukr.net)

**Куліш О. В.**

студентка кафедри педагогіки та методики  
початкового навчання спеціальності  
«Початкова освіта»,  
Національний педагогічний університет  
імені М. П. Драгоманова,  
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна  
e-mail: [olgavasianovytch724@gmail.com](mailto:olgavasianovytch724@gmail.com)

**Анотація.** Стаття присвячена одній з актуальних проблем – підготовці майбутніх вчителів до формування екологічної компетентності учнів в освітньому процесі початкової школи. Зокрема розкривається сутність таких понять, як компетентність, екологічна компетентність та педагогічні умови її формування. Актуальність окресленої проблеми в умовах парадигмальних змін зумовлених наявністю стійких суперечностей між існуючими фундаментальними науковими здобутками, сформованими еколого-орієнтованими цінностями майбутніх педагогів і недостатню орієнтацію їх на майбутній зміст в професійній діяльності, визначення екологізації шкільної освіти пріоритетним, системоутворювальним чинником у гармонізації культурно-освітнього простору тощо.

Компетентність розглядається як динамічна комбінація знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистісних якостей, що описують результати навчання за освітньою програмою, а екологічна компетентність як особистісна характеристика, здатність індивіда приймати рішення і діяти в життєвих ситуаціях так, щоб наносити довікілью якомога меншої шкоди. Екологічна компетентність ґрунтується на суб'єктивних цінностях, смислах, переконаннях, знаннях, уміннях, вольових якостях особистості й проявляється ситуативно в практичній діяльності. Екологічно компетентна людина прагне відповідально вирішувати життєві ситуації та організовує своє життя на основі пріоритетності цінностей збереження довікілью. Основна увага приділяється визначенню змісту педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів до формування екологічної компетентності молодших школярів. Серед них акцентується увага на такі, як включення в змістову парадигму підготовки студентів матеріалу екологічного спрямування з метою інтеграції екологічних та психолого-педагогічних знань; використання оптимальних традиційних та інноваційних форм і методів у напрямі активізації аксіологічного потенціалу студентів з метою актуалізації потреб молодших школярів у природоохоронній діяльності; організація освітнього процесу засобами взаємозв'язку теоретичної й практичної підготовки на основі впровадження нових освітніх технологій.

**Ключові слова:** компетентність, екологічна компетентність, педагогічні умови, готовність вчителя, учні початкової школи.

**Вступ та сучасний стан проблеми дослідження.** В умовах загострення взаємодії людства й природи поряд з сучасною педагогічною наукою та практикою постає низка невідкладних завдань, пов'язаних з необхідністю виховувати молоде покоління не у згубній традиції: якомога більше брати від природи, а у шанобливому ставленні до всього суцього, що споконвіку притаманне українському народові.

Хоча компетентнісний підхід є одним із актуальних освітніх підходів, завдання формування екологічної компетентності учнів не було зазначено у сконцентрованому вигляді в нормативних документах МОН України, за винятком старших класів екологічного профілю. Однак, із оновленням Державного стандарту початкової освіти та впровадженням Концепції «Нова українська школа», перед учителями постає першочергове завдання екологічної освіти – формування екологічних компетентностей у підростаючого покоління як запоруки збереження навколишнього природного середовища.

Дослідження деяких педагогів (А. Захлебної, І. Зверева, І. Зязюна, О. Савченко) та психологів (В. Вербицького, С. Дерябо, В. Ясвіна, Е. Гірусов, М. Дробнохода, В. Безрукова, Ф. Войно-Ясенецького, А. Дворкіна, Н. Кисельова та ін.) свідчать про необхідність внесення певних змін в основні структурні компоненти екологічної освіти, які відповідатимуть логіці формування екологічної компетентності учнів початкових класів. Тож перед педагогічним ЗВО стоїть завдання – підготувати студентів до еколого-педагогічної діяльності, в якій засвоєння знань, умінь і навичок з цілей освіти перетворилося б на засоби розвитку екологічної активності учнів.

Різноманітним аспектам формування екологічної компетентності та дослідженню її складових присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Так, концептуальні підходи до визначення сутності екологічної освіти і виховання розроблено С. Дерябо, М. Дробноходом, М. Кисельовим, В. Ясвіним та ін.

Формуванню екологічної компетентності школярів, їх екологічному вихованню та освіті присвячено роботи В. Вербицького, М. Колесник, О. Колонькової, В. Маршицької, О. Пруцакової, Г. Пустовіта, С. Совгіри, С. Шмалей та ін.

Окремі аспекти вдосконалення екологічної підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності, зокрема аналіз перспектив підвищення рівня його психолого-педагогічної компетентності, розкрито в роботах І. Богданової, А. Капської, І. Кобиляцького, З. Курлянд, Н. метанського, Л. Чайки та ін.

**Мета статті.** Головною метою цієї роботи є теоретичне обґрунтування педагогічних умов, що сприяють підготовці майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної компетентності молодших школярів.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження:**

- розкрити зміст базових понять: «компетентність», «екологічна компетентність», «екологічна компетенція»;
- виокремити критерії, показники та рівні готовності майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної компетентності молодших школярів;
- теоретично обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної компетентності молодших школярів.

Для вирішення завдань дослідження застосовувались такі **методи:** аналіз наукової психолого-педагогічної, методичної літератури для висвітлення підходів

щодо сутності базових понять; співставлення, обробка й узагальнення результатів для формулювання висновків.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Відповідно до мети і завдань дослідження, на основі опрацьованих психолого-педагогічних праць, нами розкрито сутність екологічної компетентності та визначено педагогічні умови, що сприяють підготовці майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної компетентності молодших школярів.

У психологічному тлумачному словнику найсучасніших термінів поняття «компетентність» розуміється як психосоціальна якість, що означає силу і впевненість, які ґрунтуються на відчутті власної успішності й корисності, що дає людині усвідомлення своєї спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням [9].

У словнику з педагогіки компетентність людини трактується як спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації), проблеми, характерні для певної сфери діяльності [8].

Поняття компетентності є більш широким утворенням ніж знання, вміння й навички. Водночас рівень компетентності особистості не може бути зведений лише до набуття певної сукупності знань, досвіду, цінностей тощо. Так, В. Подоляк вказує, що «компетентність» належить до сфери умінь та якостей особистості й формується на основі опанування змісту програмного матеріалу, набуття певного життєвого досвіду у суспільстві [7].

Ознайомлення з літературою, присвяченою даній проблемі, дало можливість встановити, що єдиного підходу до визначення поняття «екологічна компетентність» немає. Поняття «екологічна компетентність» часто, навіть у науковій царині, плутається із поняттям «екологічна компетенція».

Аналіз літератури щодо сутності цих понять розкриває досить широке поле їх трактувань. Так, В. Гузь [1] розглядає екологічну компетентність як здатність «бачити», формулювати і вирішувати екологічну проблему у конкретній навчальній або практичній життєвій ситуації. Під екологічною компетенцією В. Даниленкова розуміє «наперед задану вимогу до екологічної підготовки» [2].

У своїх дослідженнях А. Рябов екологічну компетентність трактує як «усвідомлену здатність і готовність до продуктивної екологічної діяльності, спрямовану на поліпшення стану навколишнього природного середовища в процесі діагностики, рішення та попередження виникнення екологічних проблем» [10]. А «екологічна компетенція» у його розумінні – це «вимога до освітньої підготовки в області екологічної діяльності у зв'язку із зростаючим впливом людини в оптимальний потік природних процесів, спрямованої на виявлення, рішення та профілактику проблем екологічного характеру» [10].

В. Томаков [11] означає екологічну компетентність як характеристику особистості, що виражається в єдності його теоретичних знань, практичної підготовки, можливості і готовності реалізовувати всі види своєї професійної діяльності, які задовольняють певні вимоги виробництва та охорони праці, забезпечують необхідний рівень здоров'я, безпеку життєдіяльності людини і екологічну безпеку середовища життя.

Як свідчить аналіз наукової літератури поняття «екологічна компетенція» і «екологічна компетентність» не тотожні і їх необхідно розрізняти.

У своїх дослідженнях стосовно поняття «екологічна компетенція» Д. Єрмаков [4] трактує її як «нормативні вимоги до освітньої підготовки учнів в області еко-



логічної діяльності, направленої на збереження та стабільний розвиток життя, на практичне поліпшення стану середовища життя в процесі виявлення, рішення і попередження екологічних проблем».

Н. Олійник розглядає екологічну компетентність як «інтегрований результат навчальної діяльності, який формується передусім завдяки опануванню змісту предметів екологічного спрямування і набуттям досвіду використання екологічних знань у процесі навчання предметів спеціального і професійного циклів» [6].

Отже, екологічну компетентність нами визначено як інтегрований результат навчальної діяльності учнів, пов'язаний із набуттям системи знань, умінь та ціннісних орієнтацій особистості у сфері екологічної діяльності, які формуються передусім завдяки опануванню змісту предметів екологічного спрямування.

Педагогіка трактує сукупність професійних вимог до вчителя як готовність до педагогічної діяльності. Аналіз літературних джерел, присвячених феномену готовності показав, що увагу педагогів привертають виявлення умов, прийомів і засобів, які дають можливість організувати та керувати процесом формування готовності, а психологи акцентують увагу на встановленні зв'язків і залежностей між станом готовності та результативністю діяльності.

Зміст професійної готовності полягає у єдності прагнень активно, творчо і самостійно виконувати професійні завдання, почутті відповідальності за свою поведінку як учителя і налаштуванні на ефективне використання якостей, знань, умінь і навичок, набутих у закладах вищої освіти.

Це дало підстави визначити, що готовність майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів екологічної компетентності є набутою під час навчання особистісною якістю, що проявляється у взаємодії мотиваційних настанов, засвоєних педагогічних, екологічних і природничих знань, сформованих комунікативних умінь і здатності до реалізації їх у процесі формування екологічної компетентності молодших школярів. Це особливе якісне новоутворення особистості майбутнього педагога проявляється в процесі підготовки і засвідчує певний рівень його професійного розвитку.

На основі аналізу наукових джерел, а також результатів проведеного дослідження, було визначено рівні готовності майбутнього вчителя до формування екологічної компетентності молодших школярів та критерії вивчення готовності студентів до реалізації екологічної компетентності в умовах початкової школи.

В якості критеріїв професійної готовності майбутнього вчителя вибрано:

1. мотиваційний – спрямованість та мотивація до вирішення екологічних проблем;

2. змістовий, показниками аналізу якого вибрано теоретико-методичну обізнаність і сформованість педагогічного мислення в студентів;

3. операційний – виявляється через здатність до педагогічної творчості на основі сформованих умінь і професійну мобільність у соціально-педагогічній взаємодії.

Об'єднуючись в єдине ціле, компоненти готовності майбутнього вчителя початкових класів до формування екологічної компетентності молодших школярів створюють систему професійної готовності та вважаються одними з головних чинників підготовки вчителя до професійної діяльності.

Вирізняють низький, середній і високий рівні готовності майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної компетентності молодших школярів, що характеризуються в межах мотиваційної, змістової та операційної її складових.

Низький рівень готовності майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної компетентності молодших школярів характеризується тим, що мотивація до формування в учнів початкової школи екологічної компетентності мало усвідомлена. Екологічні та педагогічні знання елементарні, фрагментарні. Уміння використовувати знання на практиці недостатньо сформовані, потребує постійного контролю з боку викладача.

При середньому рівні готовності мотивація щодо формування в молодших школярів екологічної компетентності визначена інтересом до спілкування з дітьми, інтересом до означеної педагогічної діяльності. Екологічні та методичні знання сформовані, проте відчувається утруднення у їх використанні. Уміння використовувати теоретичні знання на практиці носять епізодичний характер.

Мотивація при високому рівні відзначається свідомим ставленням і стійким інтересом до формування в учнів початкової школи екологічної компетентності та педагогічної діяльності в школі. Екологічні, природничі та методичні знання достатньо сформовані, що виявляється у знанні форм, методів, засобів і прийомів організації навчально-виховної роботи з молодшими школярами. Сформовані основні вміння формування екологічної компетентності у молодших школярів, передбачені програмою підготовки.

Як переконуємося, для того, щоб готовність до даного виду діяльності наблизилася до високого рівня, необхідна система поетапної підготовки майбутнього вчителя початкових класів, яку можна створити, апелюючи до виділених критеріїв і користуючись описаними вище показниками.

Аналіз результатів проведеного констатувального експерименту засвідчив, що існуюча система професійної підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта» потребує змістово-методичного вдосконалення в аспекті її екологічного спрямування. Результати показують, що на даний час ми маємо середній рівень готовності майбутніх вчителів до формування екологічної компетентності учнів початкових класів.

Проведена у процесі констатувального експерименту науково-пошукова діяльність дозволила нам виявити певні тенденції, що вказують на недостатній рівень готовності майбутніх вчителів до реального здійснення екологічного виховання учнів загальноосвітньої школи і необхідність пошуку та впровадження дієвого механізму підготовки майбутніх вчителів до формування екологічної компетентності молодших школярів, яка б забезпечила якомога повніше використання потенційних виховних можливостей вищої школи.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, а також узагальнення даних, отриманих у процесі проведення констатувального етапу експерименту, дозволили визначити сукупність педагогічних умов, здатних забезпечити підвищення рівня професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до формування екологічної компетентності молодших школярів.

Варто зазначити, що при визначенні педагогічних умов було враховано: Концепцію Нової української школи [5] та оновлений Державний стандарт початкової освіти [3]; сутність та особливості процесу підготовки майбутніх вчителів до формування екологічної компетентності молодших школярів, проаналізованих раніше; результати констатувального етапу експерименту; готовність майбутніх вчителів сприймати інновації та розвивати у молодших школярах належний рівень екологічної компетентності в процесі професійної підготовки.

Із огляду на все вищесказане, основними педагогічними умовами, що сприяють результативності процесу підготовки майбутніх вчителів до формування екологічної компетентності молодших школярів, є:

- включення в змістову парадигму підготовки студентів матеріалу екологічного спрямування з метою інтеграції екологічних та психолого-педагогічних знань;
- використання оптимальних традиційних та інноваційних форм і методів у напрямі активізації аксіологічного потенціалу студентів з метою актуалізації потреб молодших школярів у природоохоронній діяльності;
- організація освітнього процесу засобами взаємозв'язку теоретичної й практичної підготовки на основі впровадження нових освітніх технологій.

Розглянемо кожну з визначених умов.

Першою умовою є *включення в змістову парадигму підготовки студентів матеріалу екологічного спрямування з метою інтеграції екологічних та психолого-педагогічних знань*.

Процес формування екологічної компетентності повинен будуватися в загальних рамках парадигмальних відносин «людина – світогляд». Саме з цих позицій має йти оновлення змісту екологічної освіти. Під час формування екологічної компетентності студентів ми дотримувалися думки, що в процесі вивчення екологічного матеріалу необхідно вивчати різні елементи екологічних знань (поняття про природні об'єкти і явища; поняття, що відображають різні властивості, аспекти навколишнього світу; екологічні закономірності, екологічні закони, екологічні фактори).

На нашу думку, завдяки екологізації педагогічного процесу формування екологічної компетентності молодших школярів під час вивчення природничо-наукових дисциплін передбачає такий вплив, при якому вони засвоюють єдність і неподільність природи Землі, необхідність оптимізації процесів взаємодії людського суспільства з навколишнім середовищем, розуміють його цінності у найширшому сенсі, проявляють готовність особистої участі у процесі оптимізації взаємин людини і навколишнього середовища, володіють просторовим мисленням в аспекті взаємодії суспільства і навколишнього середовища.

Другою умовою є: *використання оптимальних традиційних та інноваційних форм і методів у напрямі активізації аксіологічного потенціалу студентів з метою актуалізації потреб молодших школярів у природоохоронній діяльності*.

Екологічна компетентність є системною характеристикою особистості майбутнього фахівця, яка може бути сформована у процесі спеціально організованої екологічної освіти при реалізації таких аксіологічних умов його оптимізації: організація різних видів екологоорієнтованої діяльності студентів, що мають моральний, гуманістичний, естетичний, соціопродуктивний контекст, і спрямовані на освоєння особистістю різного виду екологічних цінностей; організація цілеспрямованого, комплексного аксіологічного процесу поетапного формування екологічного світогляду майбутніх вчителів початкової школи [12, с. 20].

Аксіологічне забезпечення формування екологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі початкової освіти має бути пов'язане насамперед із перспективним напрямом діяльності, орієнтованої на максимальне сприяння особистісного і професійного розвитку. Досвід створення системи аксіологічного забезпечення формування екологічної компетентності студентів показує, що ця складова може бути актуалізована тільки тоді, коли досягається узгодження між початковою і кінцевою метою діяльності майбутнього фахівця відносно його особистісного розвитку у формуванні екологічної компетентності. Початкова мета взаємодії – визначення

і формування екологічної компетентності студентів за допомогою інтелектуальних, емоційних, мотиваційних, поведінкових впливів, виявлення їх індивідуальних особливостей. Кінцева мета взаємодії – формування екологічної компетентності екоцентричного типу в студентів педагогічних вузів.

Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до формування екологічної компетентності молодших школярів на високому рівні, розуміння ними екологічних проблем включає: розвиток у студентів системи адекватних екологічних уявлень; формування гуманного ставлення до природи; освоєння студентами екологічно безпечних технологій природокористування; використання духовного потенціалу спілкування з природою для особистісного розвитку; забезпечення екологічної безпеки та соціальної підтримки ідей сталого розвитку.

Для вирішення цих завдань постає необхідність доцільного добору форм організації та активних методів підготовки майбутніх учителів до формування екологічної компетентності учнів: методи роботи (лекції-конференції, які дозволяють не просто повідомляти фактичний науковий матеріал, а й формувати критичність мислення, що сприяє розвитку в особистості власного ставлення до розглянутої проблеми); інтерактивні форми і методи навчання, у поєднанні із традиційними формами (ділові ігри, конкурси, диспути тощо, що забезпечують розвиток творчого мислення, здатність до самоврядування й організації власної діяльності, створюючи передумови для розвитку самостійності та активності кожного студента); різні типи проектів: за змістом (краєзнавчі, історико-географічні, екологічні, соціально-економічні), за формою (навчальні, позакласні), за способом діяльності, що переважає (ігрові, дослідницькі, практико-орієнтовані); дистанційної форми навчання, коли подається відео-лекція фронтального охоплення, і студенти можуть слухати лекції відомих професорів і вчених з інших міст і країн, перебуваючи як у навчальній аудиторії, так й індивідуально за місцем проживання, маючи вихід в Інтернет і скайп.

Отже, у навчальному процесі використовуються такі форми організації, як лекція, семінар, презентації, практичні та лабораторні заняття, ділові ігри. Формами позааудиторної екологоорієнтованої діяльності є акції, екскурсії; у науково-дослідній – застосовуються конференції, індивідуальні консультації, бесіди, олімпіади.

Третя умова – *організація освітнього процесу засобами взаємозв'язку теоретичної й практичної підготовки на основі впровадження нових освітніх технологій.*

Насичення змісту підготовки майбутніх учителів початкової школи екологічним матеріалом відбувається за рахунок реалізації творчих здібностей студентів, екологічної діяльності, спрямованості у майбутнє і взаємній підтримці в освітньо-виховному процесі, що об'єднує викладача і студентів.

На підготовку майбутнього вчителя до формування екологічної компетентності молодших школярів найбільший вплив має діяльнісний підхід. Будь-яка діяльність, здійснювана суб'єктом або суб'єктами, включає в себе мету, засіб, процес перетворення і результат. Організація дослідницької, практичної, творчої діяльності, а також діяльності, пов'язаної з пошуком і засвоєнням знань у рамках підготовки майбутніх учителів у процесі вивчення екології, покликана вдосконалювати їх знання, вироблення у них умінь (уміння виявляти основні причини порушення екологічної рівноваги у навколишньому середовищі, уміння прогнозувати наслідки впливу екологічних чинників навколишнього середовища на здоров'я людини, уміння здійснювати процес екологізації освітнього простору в початковій школі на практиці). У цілому ж будь-який вид творчої праці позитивно впливає на підготовку майбутнього вчителя до формування екологічної компетентності учнів. Творча



(перетворювальна, відновлювальна, природоохоронна) діяльність студентів здійснює взаємозв'язок і взаємовплив усіх елементів екологічної освіти

За нашим переконанням, дотримання вищезазначених педагогічних умов забезпечить випереджальну підготовку майбутніх освітян у ракурсі реалізації Концепції Нової української школи та забезпечить формування екологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Здійснена експериментальна перевірка обґрунтованих умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів екологічної компетентності засвідчила суттєві зміни у рівнях сформованості готовності студентів експериментальної групи до означеної діяльності. Відбулося зменшення кількості студентів з низьким рівнем готовності до формування у молодших школярів екологічної компетентності – на 8,4%. У результаті формувального етапу педагогічного експерименту чисельність студентів експериментальної групи із середнім рівнем готовності зменшилась на 3,7%. Кількість студентів із високим рівнем готовності зростає на 12 %.

Формувальний етап експерименту, що проведений із урахуванням даних констатувального етапу, підтвердив ефективність розроблених умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування екологічної компетентності учнів початкової школи.

На нашу думку, представлені педагогічні умови допоможуть якісно організувати процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи, спроможних компетентно виконувати фахову діяльність в умовах постійного оновлення та інформатизації освіти; здатних самостійно знаходити, опрацювати, аналізувати та використовувати інформацію, творчо застосовувати здобуті інформаційні знання, креативно мислити, використовувати у своїй діяльності сучасний зміст, методи навчання, технології, педагогічні прийоми, а також набувати необхідних особистих якостей, підвищувати педагогічну майстерність та прагнути до постійного самовдосконалення.

**Висновки і перспективи подальших досліджень.** Проведений аналіз здобутків із проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної компетентності молодших школярів у науковій літературі показав, що значну частину праць присвячено окремим питанням і напрямам організації цього процесу, зокрема: освіті в інтересах сталого розвитку, взаємодії людини та природи, моделям екологічної освіти; цілям, завданням, змісту, формам і методам екологічної освіти молодших школярів, модернізації сучасної початкової школи, розвитку екологічної компетентності, екологічній освіті майбутніх учителів, формуванню в них екологічної компетентності, екоцентричного світогляду, екологічної відповідальності.

Особливу увагу приділено особливостям формування в учнів молодших класів екологічної компетентності в контексті діяльності вчителя початкової школи (освітньої, виховної, діагностичної, розвивальної, корекційної, контролювальної, оцінювальної, організаторської, консультативної, науково-методичної та ін.), її різним формам організації та методам. Проте ще не створені оптимальні умови для розвитку особистості вчителя, здатного організувати екологічну освіту, здійснювати еколого-педагогічну діяльність на творчому рівні. Тому процес підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної компетентності молодших школярів відбуватиметься більш ефективно у разі оптимізації цих (педагогічних) умов, які були окреслені в змісті дослідження.

Перспективи впровадження результатів дослідження у підготовку майбутніх учителів початкових класів вбачаємо в екологічному спрямуванні змісту освіти шляхом поетапного формування професійної готовності студентів до окресленого виду діяльності в контексті вивчення педагогічних дисциплін згідно чинної навчальної програми.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

---

1. Гузь В. В. Дидактичні технології формування екологічної компетентності старшокласників у навчанні природничо-науковим дисциплінам. 2019. С. 52-56. URL: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/znpkp\\_ped/2008\\_14/2\\_02\\_Huss.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpkp_ped/2008_14/2_02_Huss.pdf).
2. Даниленкова В. А. Формирование экологической компетенции у студентов технического вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Калининград, 2005. 122 с.
3. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
4. Ермаков Д. С. Педагогическая концепция формирования экологической компетентности учащихся : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. ГОУВПО «Российский университет дружбы народов». Москва, 2009. 396 с.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Міністерство освіти і науки України, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
6. Олійник Н. Ю. Формування екологічної компетентності студентів гідрометеорологічного технікуму у процесі навчання інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Харків, 2005. 19 с.
7. Подоляк В. О. Формування в учнів системи наукових компетентностей у галузі сучасного виробництва : теоретико-методичний аспект : наукова монографія. Вінниця : Книга Вега, 2002. 460 с.
8. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи*. Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 8.
9. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. Харків : Прапор, 2009. 682 с.
10. Рябов А. М. Педагогические условия формирования экологической компетентности старшеклассников : автореф. дисс. ... кан. пед. наук : 13.00.01. Москва, 2012. 23 с.
11. Томаков В. І. Теоретические основы формирования экологической компетентности будущего инженера : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. Курск, 2007. 393 с.
12. Юрченко Л. І. Екологічна культура в контексті екологічної безпеки : монографія. Київ : Видавець Парапан, 2008. 296 с.

## REFERENCES:

---

1. Huz, V. V. (2019). Dydaktychni tekhnolohii formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti starshoklasnykiv u navchanni pryrodnycho-naukovym dystsyplinam [Didactic technologies of formation of ecological competence of high school students in teaching natural sciences], 52-56. URL: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/znpkp\\_ped/2008\\_14/2\\_02\\_Huss.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpkp_ped/2008_14/2_02_Huss.pdf). [in Ukrainian].

2. Danylenkova, V. A. (2005). Formyrovanye ekologicheskoi kompetencyy u studentov tekhnicheskogo vuza [Formation of ecological competence at students of technical high school]. *Candidate's thesis*. Kalynynghrad [in Russian].
3. Derzhavnyj standart pochatkovoji osvity [State Standard of Primary Education (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine)] (2018). Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 liutoho, No 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> [in Ukrainian].
4. Ermakov, D. S. (2009). Pedagogicheskaya kontseptsiya formirovaniya ekologicheskoy kompetentnosti uchashchysya [Pedagogical concept of formation of ecological competence of students]. *Doctor's thesis*. Moskva [in Russian].
5. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform] (2016). Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. [in Ukrainian].
6. Oliinyk N. Yu. (2005). Formuvannya ekolohichnoi kompetentnosti studentiv hidrometeorolohichnoho tekhnikumu u protsesi navchannia informatsiinykh tekhnolohii [Formation of ecological competence of students of hydrometeorological technical school in the process of learning information technologies]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
7. Podoliak V. O. (2002). Formuvannya v uchniv systemy naukovykh kompetentnostei u haluzi suchasnoho vyrobnytstva : teoretyko-metodychnyi aspekt [Formation of students' system of scientific competencies in the field of modern production : theoretical and methodological aspect] : naukova monohrafiia. Vinnytsia : Knyha Veba [in Ukrainian].
8. Pometun, O. I. (2004). Teoriia ta praktyka poslidovnoi realizatsii kompetentisnoho pidkhodu v dosvidi zarubiznykh krain [Theory and practice of consistent implementation of the competence approach in the experience of foreign countries]. *Kompetentnisnyj pidkhid u suchasnij osviti : svitovij dosvid ta ukrajinsjki perspektyvy – Competence approach in modern education : world experience and Ukrainian perspectives* : Biblioteka z osvithoi polityky. O. V. Ovcharuk (Ed.). Kyiv : «K.I.S.» [in Ukrainian].
9. Psykholohichniy tlumachnyi slovnyk naisuchasnishykh terminiv [Psychological explanatory dictionary of the most modern terms]. (2009). Kharkiv : Prapor [in Ukrainian].
10. Ryabov, A. M. (2021). Pedagogicheskie usloviya formirovaniya ekologicheskoy kompetentnosti starsheklasnikov [Pedagogical conditions for the formation of environmental competence of high school students]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moskva [in Russian].
11. Tomakov, V. I. (2007). Teoreticheskie osnovy formirovaniya ekologicheskoy kompetentnosti budushogo inzhenera [Theoretical bases of formation of ecological competence of the future engineer]. *Doctor's thesis*. Kursk [in Russian].
12. Yurchenko, L. I. (2008). Ekolohichna kultura v konteksti ekolohichnoi bezpeky [Ecological culture in the context of environmental safety] : monohrafiia. Kyiv : Vydavets Parapan [in Ukrainian].